

Den Haag
18 februari 2020

t.a.v. Commissie Toekomst zorg thuiswonende ouderen
p.a.: nico.de.neeling@minvws.nl

Geachte leden van de commissie,

In januari 2020 namen wij kennis van uw eerste versie van het advies ‘Oud en zelfstandig in 2030’ van de commissie Toekomst zorg thuiswonende ouderen. Het kabinet heeft u gevraagd advies uit te brengen over wat nodig is om de zorg voor thuiswonende ouderen ook in de toekomst op peil te houden, rekening houdend met demografische, maatschappelijke en technologische ontwikkelingen en de betaalbaarheid van de zorg. Uitgangspunt van de commissie is de motie Bergkamp (Kamerstukken II 2017-2018, 34 775 XVI, nr. 86).

In dit schrijven zouden ondergetekenden graag op uw advies willen reageren. In onze reactie wijzen wij de commissie gaarne op een tweetal projecten die door De Haagse Hogeschool in samenwerking met Erasmus School of Health Policy & Management tot stand zijn gekomen. Wij haken met deze reactie aan op een tweetal conclusies in uw rapportage.

Als eerste noemt u dat de fysieke woonomgeving cruciaal is voor ouderen om zelfstandig te kunnen (blijven) wonen en zo min mogelijk afhankelijk te worden van zorg. Uit ons onderzoek blijkt dat nieuwe woonvormen, tussen het aloude eigen huis en verpleeghuis in, een oplossing kunnen bieden. Ten tweede noemt u in het rapport het belang van samenwerking. Wij zien in deze samenwerking de oudere zelf als belangrijke schakel, en wij willen dit adresseren in de vorm van het belang van inspraak.

Als reactie op uw advies willen wij u wijzen op het eerste project genaamd “*Collectieve woonvormen voor ouderen: Een urgente opgave voor urban governance*”. Dit project kent een Nederlandstalig eindrapportⁱ plus een Engelstalig peer-reviewed artikel (deze is vrij toegankelijk, ofwel open accessⁱⁱ). Tevens is er van dit rapport een infographic verschenen, met een korte samenvatting van de belangrijkste bevindingen¹. Het onderzoek laat zien dat sociale contacten, actief blijven en sociale controle de belangrijkste voordelen van groepswonen zijn die door de bewoners worden genoemd. De woongroep draagt dankzij de sociale contacten en de activiteiten bij aan het tegengaan van sociale eenzaamheid onder ouderen. Onderlinge zorg en ondersteuning bestaat vooral uit hulp bij sociale en praktische zaken. Het gaat hier om zorg die op de achtergrond in het woongebouw aanwezig is (dus niet institutioneel op een locatie) vanwege de wens van ouderen om zo zelfstandig mogelijk oud te worden. Hierdoor worden mantelzorgers minder belast; ondersteuning van zorginstellingen en mantelzorgers blijft door de stijgende leeftijd van bewoners van groot belang. Wij zien in collectieve woonvormen een belangrijke oplossing met betrekking tot het langer zelfstandig

¹ <https://www.dehaagsehogeschool.nl/docs/default-source/documenten-onderzoek/lectoraten/public-governance/infographic-collectieve-woonvormen-voor-ouderen.pdf>

kunnen blijven wonen van ouderen. Een deel van de regie voor het prettig ouder worden ligt bij dit soort woonvormen bij ouderen zelf.

Het tweede project genaamd “*Naar Verantwoorde Rebelle: Governance en inspraak bij collectieve woonvormen voor ouderen*”² is een mede Regieorgaan SIA gefinancierd praktijkgericht onderzoeksproject naar governancevraagstukken rondom nieuwe collectieve woonvormen voor ouderen enerzijds, en het belang, meerwaarde en methodiek van inspraak van ouderen anderzijds. Het consortium van dit project bestaat uit diverse partijen, waaronder woningcorporatie SOR en Vastgoed Zorgsector, verenigingen voor toezichthouders (VTW en NVTZ) en diverse sociale ondernemers op het domein van wonen voor ouderen. In dit project, dat bestaat uit meerdere werkpakketten, zijn twee deelprojecten van belang. Het eerste deelproject richt zich op bestuurders, toezichthouders en/of initiatiefnemers van nieuwe collectieve woonvormen voor ouderen. Hierbij is *verantwoorde rebelle* het uitgangspunt, dat wil zeggen: ruimte voor ondernemende partijen om het binnen de geldende wet- en regelgeving weloverwogen anders te doen, onder de voorwaarde van het leveren van kwalitatief goede woonruimte waar welzijnsdiensten en zorg mogelijk zijn, met aandacht voor empowerment en zelfstandigheid. De uitkomsten van het eerste werkpakket laten zien dat de ‘verantwoorde rebel’, dat wil zeggen bestuurders, toezichthouders en initiatiefnemers van nieuwe woonvormen, zijn/haar omgeving goed kent, in staat is om coalities te smeden, en op verschillende manieren handig gebruik maakt van de geldende wet- en regelgeving. Tegelijkertijd ervaren ‘rebelse bestuurders’ ook verschillende barrières, waaronder weerbarstige instanties en systemen.

Het tweede werkpakket deed onderzoek naar de inspraak van ouderen en de participatie van ouderen bij het ontwerpen en de totstandkoming van nieuwe woonvormen. Dit werkpakket heeft reeds geleid tot een boekhoofdstuk over inspraak van ouderenⁱⁱⁱ. Hierbij is uitgegaan van de Participatieladder van Arnstein uit 1969, waarin de mate en diepgang van participatie van personen centraal staat. Hoe hoger op de ladder, des te grondiger is de daadwerkelijke participatie en dus inspraak. Op basis van deze theorie wordt nu bij 5 innovatieve woonlocaties voor ouderen in Nederland onderzoek gedaan naar de manier waarop participatie/inspraak geregeld is, en hoe het project en de ouderen zelf hierbij baat hebben gehad. Door het onderzoek worden de methoden en meerwaarde van inspraak nader onderzocht, verwachtende dat dit leidt tot aanbevelingen voor de praktijk, zoals bij het ontwerpen van nieuwe woonvormen voor ouderen in de nabije toekomst. Gezien de wens dat ouderen meer zelf gaan regelen en organiseren, een in onze ogen bruikbare basis.

Verder zouden wij er op basis van gevoerde gesprekken nog sterk voor willen pleiten dat gemeenten bij de uitgifte van grond specifieke eisen stellen bij de ontwikkeling van bepaalde locaties. Een gemeente zou bijvoorbeeld kunnen stellen dat er op een bepaalde locatie geclusterd wonen voor ouderen van verschillende inkomensgroepen moet komen. Dit zou helpen bij het ontwikkelen van nieuwe woonvormen voor ouderen en wij denken tevens dat het ten goede zou komen aan creativiteit in de sector bij het zoeken naar oplossingen voor het woon(zorg)vraagstuk voor ouderen. Hiermee vervalt tevens deels het argument dat er te weinig grond beschikbaar zou zijn voor de ontwikkeling van woonvormen voor ouderen.

Indien er vragen zijn of indien er behoefte is aan aanvullende documentatie, dan zijn wij gaarne bereid u nader te woord te staan of de documentatie te verschaffen. Conform de tekst

² www.verantwoorderebellie.nl

van uw oproep, geven wij u toestemming deze reactie openbaar te maken met een volgende versie van het advies.

Hoogachtend,

dr.ir. Joost van Hoof, lector Urban Ageing, De Haagse Hogeschool

dr. Katja M. Rusinovic, Senioronderzoeker, De Haagse Hogeschool

dr. Marianne van Bochove, Senioronderzoeker, Erasmus School of Health Policy & Management

Contactgegevens:

- Lectoraat Urban Ageing, Faculteit Sociaal Werk & Educatie, De Haagse Hogeschool, Johanna Westerdijkplein 75, 2521 EN Den Haag; j.vanhoof@hhs.nl
- Faculteit Bestuur, Recht & Veiligheid, De Haagse Hogeschool, Johanna Westerdijkplein 75, 2521 EN Den Haag; k.m.rusinovic@hhs.nl
- Erasmus School of Health Policy & Management (ESHPM), Burgemeester Oudlaan 50, 3000 DR Rotterdam; vanbochove@eshpm.eur.nl

ⁱ <https://www.dehaagsehogeschool.nl/docs/default-source/documenten-onderzoek/lectoraten/public-governance/collectieve-woonvormen-ouderen.pdf>

ⁱⁱ Rusinovic, K.; Bochove, M.; Sande, J. Senior Co-Housing in the Netherlands: Benefits and Drawbacks for Its Residents. *Int. J. Environ. Res. Public Health* **2019**, *16*, 3776 <https://www.mdpi.com/1660-4601/16/19/3776>

ⁱⁱⁱ van Hoof, J., Rusinovic, K.M., Tavy, Z.K.C.T., van den Hoven, R.F.M., Dikken, J., van der Pas, S., Kruize, H., de Bruin, S.R., van Bochove, M. The participation of older people in concepting and designing new housing facilities in The Netherlands. In: Gardiner, C. (editor). *The Age-Friendly Lens*, Routledge.